

www.cinescola.info

Les choristes (*Los chicos del coro*)

Música i Educació

**Pere Caminal (Professor de Música)
i Ramon Breu**

SINOPSI

L'any 1949, Clément Mathieu, professor de música en atur, comença a treballar com a vigilat en un internat de reeducació de menors. Especialment repressiu, el sistema d'educació del director Rachin no aconsegueix mantenir l'autoritat entre els alumnes més conflictius.

A Mathieu li sap molt de greu observar els cruels mètodes de Rachin i a poc a poc, anirà manifestant la seva compassió per als interns. En els seus esforços per apropar-se als nois descobreix com la música atrau poderosament l'interès dels alumnes, i emprèn el camí de fer servir la música per educar-los i fer-los més sensibles i cultes. Al mateix temps, transformarà les seves vides per sempre.

A través de la seva història, la pel·lícula aborda diversos temes de manera dinàmica i plena de matisos:

- El funcionament de l'escola en una altra època.
- Els diferents mètodes pedagògics i els fenòmens de la dinàmica de grups.
- Les persones que, al llarg de la seva existència, poden ser font d'inspiració i promoure canvis importants en els seus contextos vitals.
- El paper que la música i l'art en general por realitzar en cada persona.

FITXA DEL FILM

Direcció i guió: Christophe Barratier

Adaptació i diàlegs: Christophe Barratier, Phillippe Lopes-Curval, Jacques Perris,, Arthur Cohn i Nicolas Mauvernay.

Productors associats: Romain Le Grand, Ruth Waldburger, Gerard Jugnot

Direcció de fotografia: Carlo Varini i Dominique Gentil.

Muntatge: Yves Deschamps

Vestuari: Françoise Guegan

Música: Bruno Coulais

Cor: Les Petits Chanters de Saint-Marc

Any de producció: 2004

Nacionalitat: França - Suïssa

Durada: 1h 35 minuts

Intèrprets: Gerard Jugnot (Clément Mathieu); François Berleand (Rachin); Kad Merad (Chabert); Jean-Paul Bonnaire (Maxence); Marie Bunel (Violette Morhange); Paul Charieras (Regent); Carole Weiss (Comtessa); Philippe Du Janerand (Monsieur Langlois); Erick Desmarestz (Dr. Dervaux); Jean-Baptiste Maunier (Pierre Morhange); Pépinot (Maxence Perrin); Mondain (Gregory Gatignol); Corbin (Thomas Blumenthal); Le Querrec (Cyril Bernicot); Boniface (Simon Fergeot); Leclerc (Theodule Carre-Cassaigne).

ACTIVITATS

- 1.- Quina diferència hi ha entre l'escola abans i després de l'arribada de Clément Mathieu?
- 2.- Podem considerar que Clément Mathieu ha triomfat en la seva vida, malgrat que no es vegi reconeguda la seva feina?

- 3.- Per què el professor de música fou font d'inspiració per als seus alumnes?
- 4.- Quina és la diferència entre els alumnes abans i després de la seva participació al cor?
- 5.- La música és només útil per a la persona que la fa o també per a qui la gaudeix?
- 6.- Elaboreu una anàlisi dels personatges que dirigeixen o treballen en la institució educativa, tot explicant els seus mètodes: Clément Mathieu; el director Rachin; Chabert i el vell Maxence.
- 7.- *Si avui no és culpable ho hagués estat demà.* Valoreu aquestes paraules del director Rachin parlant de Mondain, el noi que marxa detingut, acusat de robatori.
- 8.- La comtessa lloa els *mètodes de comprensió humana* del director. Quins són, en realitat, aquest mètodes.
- 9.- El primer cop que Mathieu entra a la classe, observem el recurs audiovisual de la càmera subjectiva. En què consisteix?
- 10.- En diverses ocasions, mentre el cor canta, la càmera es situa per sobre. En altres moments, la càmera enquadra Mathieu des de baix, quan dirigeix. Quins noms tenen aquests enquadraments?
- 11.- Feu una entrevista per conèixer l'escola d'una altra època, al vostre avís, pares, etc. L'entrevista pot ser realitzada per escrit, gravada en vídeo o en cinta d'àudio. Un cop tingueu l'entrevista arribeu a unes conclusions.

LA MÚSICA I EL CINEMA

La música pot provocar en nosaltres moltes sensacions. En les pel·lícules ajuda a crear el clímax de por, de violència, de tranquil·litat, d'intriga; ens recorda situacions viscudes; ens pot fer sentir tristesa, alegria, emoció...

La música és realment un mitjà de comunicació. Si tenim una formació àmplia que ens permeti analitzar una obra musical i que puguem fer-ne un judici, sense prejudicis; el seu missatge ens arribarà molt més.

L'invent del cinema sonor l'any 1926 va contribuir a la composició d'obres musicals elaborades i adequades a les escenes cinematogràfiques. En parlar de cinema, podem fer una distinció entre **música de fons** i **música de pantalla**. La música de fons ambienta escenes i no és estrictament necessària, però ajuda a crear determinades atmosferes. La música de pantalla forma part de l'escena i sense ella perdria tot el sentit.

La música del cinema pot ser escrita expressament o pot ser un recull d'obres escrites anteriorment, com en la pel·lícula *Amadeus* on es fa servir música de W. A. Mozart. Les principals funcions de la banda sonora d'una pel·lícula són:

- Situar la pel·lícula en un lloc i una època determinada.
- Accelerar, retardar l'acció.
- Intensificar el missatge d'una escena.
- Recordar elements anteriors amb la repetició de temes.

B. Hermann, compositor de bandes sonores de diverses pel·lícules d'Alfred Hitchcock, deia: *La música al cinema pot posar de manifest i intensificar els pensaments més íntims dels personatges. Pot conferir a una escena terror, grandesa, alegria o misèria... És el vincle de comunicació entre la pantalla i l'espectador.*

ACTIVITATS

- 1.- Identifiqueu les funcions més importants de la música a la pel·lícula.
- 2.- Les bandes sonores de les pel·lícules combinen la música pròpiament dita amb efectes especials i sorolls d'ambient per fer reals situacions que descriuen. Enregistreu i analitzeu un espot televisiu que combini diferents recursos sonors: sons, sorolls, música, diàlegs, efectes especials... Feu una llista de tots els elements sonors que hi intervenen segons l'ordre en què apareixen.

LA MÚSICA DE “LES CHORISTES”

Bruno Coulais és el compositor i director de la música de la pel·lícula. Hi ha però, una cançó, *La nuit*, que és de Jean-Philippe Rameau (1683-1764), compositor i teòric francès, contemporani proper de J. S. Bach, G. F. Händel, D. Scarlatti o G. Ph. Telemann, etc. Fou el compositor francès més destacat del seu temps en l'àmbit de la música dramàtica i un innovador important de la teoria harmònica.

La major part de la banda sonora de la pel·lícula està formada per cançons que serviran perquè les canti el cor que crea Clément Mathieu, i també per il·lustrar diversos ambients en moments determinats. Bruno Coulais fa servir un cor de veus blanques, una orquestra simfònica i el piano.

La cançó que més sona és *Caresse sur l'océan*. La sentim diverses vegades com a fons de diverses situacions al llarg del film. És com el *leitmotiv* (motiu conductor) de la pel·lícula. Per altra banda, hi ha dues peces de música importants de molta càrrega dramàtica, *L'arrivée à l'école* (*l'Arribada a l'escola*) i *L'incendie* (*l'Incendi*), que ajuden molt a situar-nos en l'escena.

Cal destacar que de totes les cançons que canten els nens, només dues són cantades *A cappella* (obra escrita a diverses veus sense acompanyament), les altres les acompanya el piano o l'orquestra. Totes les cançons són cantades a veus i en la majoria es poden distingir molt clarament la veu aguda i la greu.

ACTIVITATS

- 1.- Quina diferència hi ha entre un cor de veus blanques i un cor de veus mixtes?
- 2.- Quan canta Pierre Morhange sol, què fa la resta del cor?
- 3.- Sembla que el compositor té predilecció per dos instruments, ja que si escolteu atentament veureu que destaquen per sobre dels altres. Un és de corda pinçada i l'altre de la família de vent fusta. Sabeu quins instruments són?
- 4.- Per què Mathieu fa una prova de veu als nens, abans de començar a treballar?
- 5.- A la vostra escola canteu o potser toqueu algun instrument, o les dues coses. Creieu que és possible poder fer un cor que soni tan bé en una escola com aquella?
- 6.- Us heu fixat si abans de començar una cançó, Mathieu dona el to? És possible començar sense saber el to?

7.- Si recordeu la classificació de les veus, digueu quines veus té un cor de veus blanques i quines veus té un cor de veus mixtes.

8.- Creieu que el fet de fer música en grup, pot ajudar a saber-nos relacionar d'una manera adequada els uns amb els altres?

9.- Podríeu explicar quines sensacions heu tingut amb alguna de les cançons?

10.- En la pel·lícula hi ha una cançó tradicional francesa que té una gran semblança amb la cançó tradicional catalana *En Pere Gallerí*. Us heu fixat? Si podeu escolteu el CD de la banda sonora i compareu-les. És el tall número 11 *Compere Guilleri*.

PARLA EL DIRECTOR

“Després del meu curtmetratge “Les tombales”, estava buscant algun tema per a llargmetratge. Me’n vaig adonar que totes les notes que prenia es referien sobretot a la meva primera infantesa, a les emocions que vaig experimentar entre els quatre i els vuit anys. Per altra banda, a causa de la meva formació musical, jo tenia ganes d’explicar una història relacionada amb la música. Així que aquests dos temes, la infantesa i la música, són els que em van portar lògicament a recordar “Le cage aux rossignols” (Jean Dréville, 1945), una pel·lícula que vaig veure als set o vuit anys, entre 1970-71, en una de les dues cadenes de televisió de l’època, i que em va emocionar profundament. Gairebé oblidada, la pel·lícula ha conservat el seu encant, a més, no ha estat sacralitzada

com una obra mestra del cinema francès, la qual cosa significa que la seva adaptació era menys perillosa. He mantingut, especialment, dues coses: l'emoció que provoquen les veus dels nens i el personatge del músic fracassat que malgrat tot s'esforça per canviar el món dels qui l'envolten. Això és el que m'agrada més del cinema, i el que tenen en comú les meves pel·lícules preferides: com pot contribuir un individu a millorar el món? Sé que el cinema no pot canviar les coses, però pot despertar les ganes d'intentar-ho. M'agrada veure una pel·lícula i identificar-me amb el personatge principal. L'ensenyament de Clément Mathieu no es limita a unes simples lliçons de música sinó que és una lliçó de vida. En "Les choristes" hi ha tres temes: la infantesa, la música i l'educació.

Situar la pel·lícula en aquesta data (1949) no és casual. Després de la guerra es van constituir els famosos centres de reinserció anomenats comunament correccionals. En aquesta mateixa època es va crear la Protecció Judicial de la Joventut (PJJ), que va conferir als nens d'un estatut jurídic diferent dels adults. Eren els inicis d'una espècie de psiquiatria infantil oficial, amb tot els errors que això comporta. (...) El final dels anys quaranta és una època traumatitzada: s'acabava de sortir de la guerra i, com en tots els períodes de crisi, els pares tenien altres prioritats que no pas l'educació dels fills. En cap moment se'ns va ocórrer adaptar la història a la nostra època: en primer lloc hauria d'abordar l'univers de les ciutats, de la reinserció, de la integració, de la delinqüència (...).

El tema de la infància és el més universal. Projectar-se en el passat permet escapar-se de les contingències de l'actualitat per concentrar-se en allò que és més universal: el sentiment d'injustícia i d'abandó en un nen que té els pares absents o que han desaparegut, i la rebel·lió o la inhibició que genera. Independentment de l'origen social dels nens que he escollit per a la pel·lícula, des del moment en que es van vestir amb la roba de l'època ja no foren res més que nens amb les mateixes pors, els mateixos desigs i les mateixes penes.

Des del primer moment vaig pensar en Gérard Jugnot (...) També és el coproductor de la pel·lícula. Confio plenament en el seu judici: és un excel·lent lector. Va llegir les tres versions del guió i en tot moment em va donar consells molt útils: té les idees molt clares sobre els problemes del guió.

Des d'un bon començament vaig decidir que el paper de solista havia de ser per a un veritable cantant. Sabia que seria molt difícil trobar-lo, però vaig tenir una sort enorme: en el nostre viatge per França buscant els millors cors per escollir el qui havia de gravar la banda sonora original de la pel·lícula, vam descobrir el jove Jean-Baptiste Maunier, solista dels Petits Chanteurs de Saint Marc, a Lió. La seva veu és excepcional i molt commovedora, i com les seves proves per al paper foren concloents, ni ho vaig dubtar. Per a la resta del cor, jo no volia joves actors professionals perquè m'agrada la part de joc que hi ha en els nens (...). Cercàvem els nens en els mateixos llocs de rodatge de

l'Alvèrnia (Occitània). Després d'escollar més de dos mil nens, vaig distribuir els papers i vaig descobrir entre ells autèntics actors. Només els parisencs Thédude Carré Cassaigne i Thomas Blumnethal tenien alguna experiència com actors i aconseguirem que s'integraren sense problemes amb els nois de la zona. Pel que fa a Maxence Perrin, el fill de Jacques, el seu paper de Pépinot és la seva primera experiència interpretativa.

Vam començar a treballar la música amb Bruno Colais pels volts de setembre de 2002, nou mesos abans de començar el rodatge. Volíem fugir de la imatge de nens de cor associada amb cançons de Nadal i vetllades vora del foc... Calia enfortir la música i no utilitzar pràcticament el repertori existent. Se suposa que la música està composta per Clément Mathieu, un bon músic però que certament no representa que figura en l'avantguarda dels corrents musicals. La música era molt important a la pel·lícula i havíem de mostrar els progressos del cor i compondre una música senzilla i sense pretensions jugant més amb l'emoció que amb la investigació estilística. Tinc la sensació que he portat en el meu inconscient el guió de "Les choristes" des de fa molt de temps. He pogut exorcitzar alguns episodis de la meva infantesa i he pogut parlar de música, que segueix sent una de les meves grans passions. Com el personatge de Clément Mathieu, mai he arribat a concretar la meua carrera musical: un bon dia vaig decidir deixar-ho, i sabia que algun dia m'ho havia de plantejar seriosament per saber si havia estat un acte de valentia o covardia. Crec que es pot desxifrar allò que sóc a través de cadascun dels personatges... ¡sense excloure el director!"

ACTIVITATS

- 1.- Hi ha alguna pel·lícula que us *hagi marcat* especialment?
- 2.- Creieu que el cinema pot despertar les ganes de millorar el món? Com?
- 3.- Coneixeu altres films sobre la infantesa? Quina opinió en teniu? I sobre la música?

HISTÒRIA D'UNA CORAL

*La coral existeix des de l'any 1986 explica Nicolas Porte -director de la Coral de Saint Marc, de Lió- No va ser creada per a la pel·lícula, sinó que va ser una de les més de 200 corals infantils que van presentar un dossier responent a un anunci de la productora cinematogràfica. Poc temps després, la coral rebia la visita de Christophe Barratier, futur directors de *Les choristes*, i de Bruno Coulais, compositor. Buscaven un grup capaç de cantar amb senzillesa i emoció. Es tractava d'utilitzar les seves veus per elaborar el play-back sobre el qual els petits actors simularien que cantaven, però Barratier va descobrir Jean-Baptiste Meunier, un dels nostres solistes, i de seguida va pensar que ell podia ser Morangue, el protagonista.*

L'èxit del film i dels discos ha fet que la coral de Saint Marc es replantegés moltes coses. *Ara disposem de molts més diners, i això s'ha traduït en el fet de tenir més alumnes i més professors, i de poder organitzar més bé les gires i el treball de tots. El règim actual que segueixen a Saint Marc és de vuit hores de música setmanals per aprendre tècnica vocal, solfeig i un repertori ampli.*

Per Jacques Perrin, actor i productor del film, *la pel·lícula ha tingut tant d'èxit perquè parla de la infantesa, de totes les infanteses, és a dir, d'unes pors que tots hem passat: la de ser abandonats, maltractats, no aconseguir els nostres objectius i la de la separació. Perrin, a més, va estar en un internat entre el 1948 i el 1950, i això el va fer especialment sensible a la proposta de rodar una nova versió de *La cage aux rossignols*, una cinta de Jean Dreville del 1945.*

El cineasta Barratier té estudis musicals al Conservatori de París *Això va facilitar molt les coses, reconeix Porte, ja que sabia el que volia i la dificultat d'obtenir-ho. Jo vaig estar durant tot el rodatge fent de conseller de Gérard Jugnot, l'actor que dona vida a Clément Mathieu, el vigilant que se serveix de la música per reconciliar els alumnes amb el món. Jugnot aprenia de seguida els gestos del director, trobava el ritme just. En aquest sentit, tot va ser molt agradable. Barratier, que debutava com a director de llargmetratges, no en té el mateix record: *La primera setmana va ser un infern. El primer dia vaig descobrir que m'havia equivocat en l'elecció d'un dels actors i el vam haver de reemplaçar, el segon va esclatar el grup electrogen i ens vam quedar sense llum, el tercer vam viure una pedregada com no s'havia produït a la regió en els últims 50 anys i el quart dia es va declarar la vaga dels (treballadors) intermitents de l'espectacle. Vaig arribar al cinquè dia sense ni un metre de pel·lícula vàlid i esperant que em cridessin de París per dir-me que el rodatge quedava suspès.**

Avui ja sabem que les pors no es van materialitzar i que Perrin no es va equivocar en les previsions que va fer: *Em vaig dir que si a França hi ha més de tres milions d'infants que es dediquen a cantar en cors, era absurd que cap pel·lícula reflectís aquest interès.*

ACTIVITATS

- 1.- Com es va fer la selecció de la coral Saint Marc per a la pel·lícula *Les choristes*.
- 2.- Destaqueu com el director va descobrir el protagonista.

3.- Quin és el sistema habitual de treball de l'agrupació musical?

4.- Per què creu el productor de la pel·lícula que ha tingut tant d'èxit?

5.- Quins problemes es van presentar durant el rodatge?

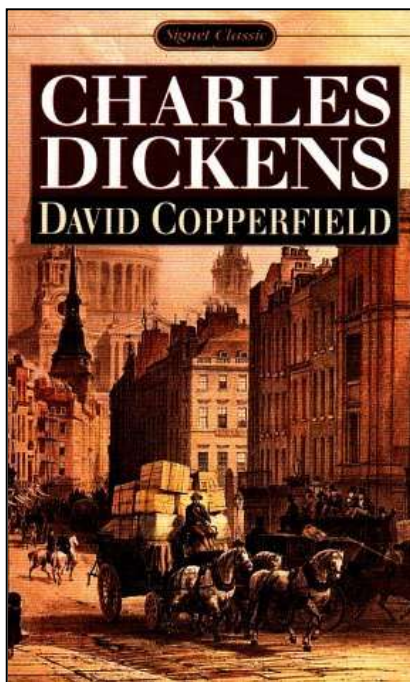
6.- Expliqueu la frase: *La pel·lícula ha tingut tant d'èxit perquè parla de la infantesa, de totes les infanteses, és a dir, d'unes pors que tots hem passat.*

Octavi Martí. "Darrere de l'èxit de *Los chicos del coro* hi ha la coral de Saint Marc".
El País de les Estudiantes. 7 de març de 2005.

DICKENS I ELS HOSPICIS

Charles Dickens (1812-1870) fou un dels grans autors del realisme europeu, un escriptor de masses, que fou seguit per milions d'emocionats lectors a Europa i a Amèrica, que esperaven setmana rera setmana les seves novel·les per entregues. Una difícil i trista infantesa, alleugerida per les lectures, li marcà la vida i li va donar una font inesgotable de temes per a la seva futura obra. Va treballar des dels nou anys en una fàbrica de betum per a calçat i els diumenges visitava el seu pare, empresonat per deutes. Les seves novel·les són una barreja molt suggerent de realisme, emotivitat, humor i un gran coneixement de la marginació.

Els nens i nenes apareixen molt freqüentment a les novel·les de Charles Dickens, en les que gairebé sempre són víctimes del mal comportament dels adults; d'aquesta forma Dickens va criticar diversos sectors de la societat del seu temps que permetia l'existència d'infants extorquits i explotats, nens sense afecte, abandonats a la seva sort...

A *David Copperfield*, novel·la amb un cert contingut autobiogràfic, el protagonista narra la seva vida des del seu naixement fins a la seva maduresa. En el relat apareixen personatges de tot tipus. Entre els més menyspreables hi ha el malvat Creakle, director de l'escola, i el seu criat Tungay, personatges violents i d'una extrema crueltat.

Les aventures d'Oliver Twist és una altra novel·la de Dickens que tracta de la infantesa desgraciada i de la crueltat dels adults contra les nens. Oliver Twist malviu en un hospici on les escasses racions de menjar i els càstigs corporals són normes del sistema educatiu. Empès per l'ambient, ingressa en una banda de petits lladres a les ordres del vell avar Fagin. Els baixos fons de Londres són l'escenari d'aquesta genial novel·la universal –publicada per entregues, com moltes altres de Dickens– que té constants adaptacions al teatre i al cinema.

Text 1 : David Copperfield

Les classes van començar amb tota formalitat al dia següent, i recordo la profunda impressió que vaig experimentar al veure que quan el director es va presentar a la porta del saló, totes les veus, tumultuoses fins llavors, van emmudir de sobte, i a continuació es va produir un silenci sepulcral.

Tungay va aparèixer al costat del director, i encara que no tenia motius per imposar silenci, ho va fer tot just Mr. Creakle va ocupar la presidència.

- Comencem un nou curs, nois –va dir el director-; aneu amb compte amb allò que feu, perquè si vosaltres veniu frescos per a les lliçons, jo vinc fresc també per al càstig. No servirà de res que us fregueu les mans, perquè no podreu esborrar les petjades del que us faré. ¡Vinga, a treballar tots!

Quan va acabar aquest exordi, Tungay va començar a caminar; i Creakle se'n va acostar i em va dir que si jo tenia fama de mossegar; ell també sabia fer-ho. Després de dir això va fer espetegar el fuet i em va colpejar dues o tres vegades.

Jo no vaig ser l'únic que va rebre aquest tipus de mostres de distinció: Creakle va recórrer el saló, i més de la meitat dels nois van començar les classes plorant; no m'atreveixo a dir els que van acabar les classes de la mateixa manera, per por a que sembli una exageració.

Mai he trobat un home que fes la seva missió amb tant de plaer, i em bull la sang encara avui quan recordo els càstigs d'aquell col·legi, que no menciono aquí per no amargar la felicitat dels meus lectors.

Text 2. Oliver Twist

Llegada la noche, los niños ocuparon sus puestos. El director, con su uniforme de cocinero, colocose junto al caldero; pusieron tras él sus miserables auxiliares, sirvieron las gachas y se pronunció una larga jaculatoria sobre el escaso público. Desaparecidas las gachas, cuchichearon los chiquillos entre sí e hicieron una seña a Oliver, mientras sus contiguos vecinos le daban con el codo. No obstante su niñez, se sentía rabioso de hambre, hostigado por su desdicha. Levantose de la mesa y, avanzando hasta el director con la escudilla y la cuchara en la mano, dijo, algo asustado de su temeridad:

- Por favor, señor; quiero un poco más.

El director era un hombre robusto y saludable; mas quedose pálido. Contempló estupefacto al pequeño rebelde durante unos segundos, y luego tuvo que asirse al

caldero para no caerse. Las ayudantas quedáronse paralizadas de asombro; los niños, de temor.

- ¡Cómo! –exclamó, al cabo, el director con voz débil.
- Por favor, señor –repitió Oliver-; quiero un poco más.

El director descargó un golpe con el cucharón sobre la cabeza de Oliver, le cogió del brazo y llamó a gritos al celador.

La Junta se hallaba reunida en cónclave solemne cuando el señor Bumble penetró precipitadamente en la estancia, presa de gran excitación, y dirigiéndose al caballero de la elevada silla, dijo:

- ¡Señor Limbkins, perdonadme...! ¡Oliver Twist ha pedido más!

Hubo un sobresalto general. Pintose el horror en todos los semblantes.

- ¿Más? –exclamó el señor Limbkins-. Calmaos, Bumble, y contestadme concretamente. ¿Debo entender que pidió más, después de haberse comido la ración asignada por el reglamento?
- Así ha sido, señor –respondió Bumble.
- Ese niño acabará ahorcado –exclamó el caballero del chaleco blanco-. Estoy completamente convencido de que ese niño acabará en la horca.

Nadie contradijo la profética opinión del caballero. Entablose una animada discusión, y ordenose el inmediato encierro de Oliver. A la mañana siguiente se fijó un cartel en la parte exterior de la puerta, en el que se ofrecía una recompensa de cinco libras al que descargase a la parroquia de Oliver Twist. Dicho de otro modo: se ofrecían cinco libras, en unión de Oliver Twist, al hombre o mujer que necesitase un aprendiz de cualquier oficio, negocio o profesión.

ACTIVITATS

- 1.- En el text de *David Copperfield*, quins sentiments mostra l'autor als lectors?
- 2.- Qui creieu que eren els responsables últims de que es produïssin aquestes situacions en aquests centres anglesos del segle XIX? Avui es produeixen situacions semblants? On? Què caldria fer perquè no es produïssin?
- 3.- En el text de *Les aventures d'Oliver Twist* s'acaba oferint el nen a algú perquè el faci treballar com a aprenent. Investigueu les proporcions que va adquirir durant el segle XIX i part del XX a Anglaterra i a Catalunya, el fenomen del treball infantil: característiques, xifres, sous, aspectes legals...